

Repliek

Adri Smaling

Ik wil hier graag de definitie van generaliseerbaarheid verduidelijken. In mijn artikel definieer ik generaliseerbaarheid als ‘de graad waarin onderzoeksresultaten en -conclusies van een onderzoek ook opgaan voor personen, situaties, organisaties, gevallen en verschijnselen die in dit onderzoek niet onderzocht zijn.’ Jansen leest dit zó, dat je met deze definitie in de hand niet meer zou kunnen zeggen dat je onderzoeksresultaten of -conclusies generaliseert van een steekproef naar de bijbehorende populatie. Voor Jansen is dit zo omdat hij een bepaalde opvatting van ‘onderzocht’ aanhoudt. In deze opvatting worden alle elementen in de populatie (zo niet de doelpopulatie dan toch de operationele populatie) onderzocht, ook al zijn ze niet in de steekproef opgenomen. Niet-onderzochte elementen vallen dan buiten de populatie. Je zou dus alleen nog maar kunnen generaliseren naar iets buiten de populatie. Echter, hoewel ik deze redenering kan volgen, deel ik die niet. Zijn woordgebruik van ‘onderzoeken’ in dit verband is niet dat van mij. Ik heb in deze context de voorkeur voor een ander woordgebruik. Ik kies ervoor te zeggen dat de elementen in de steekproef onderzocht worden en de elementen in de populatie die niet in de steekproef zitten, niet. Over deze laatste elementen in de populatie doe je wel uitspraken die min of meer aannemelijk worden gemaakt door het onderzoek in de steekproef, maar ze zijn niet zelf onderzocht. Naar buiten toe vind ik dit woordgebruik meer open, omdat je duidelijk maakt dat die uitspraken, die generalisering van onderzoeksresultaten bij de steekproef naar de populatie, er ook naast kunnen zitten. De springplank van inductie garandeert niet dat de sprong lukt.

Het woordgebruik dat ik prefereer en hiervoor heb aangegeven, is trouwens helemaal niet zo bijzonder. Ik zal dit laten zien aan de hand van enkele citaten. Swanborn (1987: 269) zegt onder meer: ‘Het is niet alleen fysiek en financieel onmogelijk alle elementen van een grote populatie te onderzoeken, het is ook niet nodig.’ Daarom trek je een steekproef, zo zegt hij. Hier zien we dat ‘onderzoeken’ in een betekenis wordt gebruikt, waarbij de elementen in een populatie die niet in de steekproef zitten, niet worden onderzocht. 't Hart e.a. (2005: 231) schrijven: ‘Het is gebruikelijk maar niet noodzakelijk dat een steekproef wordt getrokken. De overwegingen die leiden tot een steekproefplan kunnen ook leiden tot de beslissing de gehele operationele populatie in het onderzoek te betrekken.’ Kennelijk is het bij hen zó, dat je ervoor kunt kiezen om niet de hele operationele populatie te onderzoeken. Er bevinden zich bij dit woordgebruik dus niet-onderzochte elementen in de populatie! En in de Engelse taal komt deze opvatting van onderzoeken (‘to study’) eveneens voor: ‘The population for a study is that group (usually of people) about whom we want to draw conclusions. We’re almost never able to study all members of the population that interest us, however, and we can never make every possible observation of them. In every case, then, we select a sample from the data that might be collected and studied’ (Babbie, 2004: 110). Je bent dus meestal niet in staat alle leden van een populatie te onderzoeken.

In mijn woordgebruik kun je generaliseren van een steekproef naar een beoogde populatie waarvan die steekproef deel uitmaakt, bijvoorbeeld op basis van statistische representativiteit van deze steekproef voor die populatie. Maar je kunt eveneens generaliseren van een geval naar een ander geval (gescheiden gevallen) op basis van een gelijkennisrelatie (of analogie) tussen die twee gevallen. Je onderzoekt dan slechts de steekproef of je onderzoekt slechts een van beide gevallen. Tussen haakjes: een 'geval' moet hier in ruime zin worden begrepen; het kan gaan om een persoon, situatie, verschijnsel, entiteit, bedrijf, enzovoort; de term 'geval' moet in dit verband niet exclusief worden verbonden met het begrip 'gevalsstudie'.

Ik kan het ook nog anders zeggen. Voor zover men zou willen vasthouden aan het woordgebruik van Jansen, wat ik niet prefereer, moet het begrip 'onderzoeken' in mijn tekst opgevat worden als 'daadwerkelijk onderzoeken'. De elementen in de steekproef worden daadwerkelijk onderzocht, de andere elementen in de populatie niet. Bij 'case-to-case transfer' (eventueel 'één-op-één-overdracht' te noemen) onderzoek je een van de twee gevallen daadwerkelijk en de andere niet.

Overigens ben ik blij dat Jansen het belang van analogieredeneringen als basis voor generalisatie onderstreept. Deze zouden vaker met andere generalisatievormen gecombineerd moeten worden om de rol van contexten te benadrukken en de praktische relevantie van het onderzoek te vergroten.

Literatuur

Babbie, E. (2004). *The practice of social research* (10th edition). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.

Hart, H. 't, Boeije, H. & Hox, J. (red.) (2005). *Onderzoeksmethoden* (7e druk). Amsterdam: Boom.

Swanborn, R.G. (1987). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Meppel/Amsterdam: Boom.

Dupliek

Harrie Jansen

Alles goed en wel, maar de stap van steekproef naar populatie is (methodo)logisch een andere stap dan die van casus naar casus: van de ene populatie naar de andere populatie of van de ene persoon naar een andere persoon. Deze laatste, die buiten het zicht valt van kwantitatieve methodologen als Babbie en Swanborn, verdient een andere benaming. Dat mag wat mij betreft ook wel analogische (versus statistische) generalisatie zijn als men de term generalisatie wil handhaven. De stap van steekproef naar populatie in de kwalitatieve survey moet dan toch nog weer eens anders benoemd worden: kwalitatieve generalisatie zou kunnen.